

Małgorzata Kośka

Projekt opracowania inwentarza akt poklasztornych i kasacyjnych znajdujących się w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych

Hereditas Monasteriorum 1, 423-424

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Zespół VI

Małgorzata KOŚKA

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

Projekt opracowania inwentarza akt poklasztornych i kasacyjnych znajdujących się w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych*

Zespół archiwistów z Archiwum Głównego Akt Dawnych, koordynowany przez mgr Małgorzatę Koškę (współpracują: mgr Dorota Lewandowska, mgr Alicja Nowak, mgr Inga Stembrowicz, mgr Łukasz Truściński, mgr Jarosław Zawadzki), podejmie prace nad rejestracją dokumentów po skasowanych klasztorach oraz archiwaliów kasacyjnych i pokasacyjnych znajdujących się w zbiorach AGAD. W pierwszym etapie opisane zostaną dokumenty pochodzące z następujących zespołów: *Zbiór Dokumentów Pergaminowych*, *Warszawskie Archiwum Radziwiłłów*, *Dział VIII* i *Centralne Władze Wyznaniowe Królestwa Polskiego*.

W zespole *Zbiór Dokumentów Pergaminowych* z lat 1155–1939 znajduje się przeszło 1500 dokumentów wystawionych dla klasztorów oraz przez klasztory, z czego blisko 1200 dotyczy klasztorów skasowanych w 1819 r. Są to klasztory: benedyktynów w Sieciechowie i na Świętym Krzyżu, bożogrobców w Miechowie, cystersów w Jędrzejowie, Koprzywnicy, Łądzie, Sulejowie i Wąchocku, kanoników regularnych laterańskich w Czerwińsku i Mstowie, norbertanów w Hebdowie i Witowie, norbertanek w Busku i Imbramowicach, paulinów w Beszowej, Brdowie, Pińczowie i Wielgomłynach.

Zbiór tworzą pergaminy ocalałe podczas wojny z zasobu przedwojennego Archiwum Głównego oraz, włączone do zespołu po 1945 r., dokumenty ze zbiorów prywatnych – będące nabytkami kolekcjonerskimi z XIX w., m.in. ze zbiorów Bibliotek Zamoyskich i Przeddzieckich oraz z Archiwum Radziwiłłów z Nieświeża (w AGAD pod nazwą *Warszawskie Archiwum Radziwiłłów*).

W zespole *Warszawskie Archiwum Radziwiłłów* zostanie przeprowadzona kwerenda w Dziale VIII – *Akta dotyczące duchowieństwa* z lat 1514–1891. W dziale tym znajdują się dokumenty fundacyjne i dotyczące uposażenia na dobrach radziwiłłowskich kilkudziesięciu klasztorów, głównie z terenu obecnej Białorusi i Litwy (ale też Białej (Podlaskiej), Drohiczyzna, Kamieńca, Lublina, Lwowa, Łucka, Warszawy). Ważną grupę akt w tym dziale stanowią zachowane fragmenty archiwów benedyktynek (około 80 jednostek archiwalnych) i benedyktynów (około 40 jednostek archiwalnych) z Nieświeża.

Rejestracja urzędowych akt kasacyjnych z XIX w. rozpocznie się od zespołu *Centralne Władze Wyznaniowe Królestwa Polskiego* z lat 1768–1888. Jego trzon stanowią akta rewindykowane w 1961 r. z Centralnego Archiwum Historycznego w Leningradzie (jest to fragment spuścizny aktowej Zarzą-

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

du Obcych Wyznań w Królestwie Polskim, po 1871 r. wywiezionej do Sankt Petersburga). W AGAD są dziś podstawowym źródłem wiedzy do badań nad dziewiętnastowiecznymi kasatami. W zespole znajdują się urzędowe akta ogólne dotyczące przebiegu kasat z lat 1819 i 1864 oraz 54 tomy akt szczegółowych dotyczących klasztorów zlikwidowanych w 1819 r. i 13 tomów akt dla klasztorów zlikwidowanych w 1864 r.

W aktach szczegółowych dotyczących kasaty z 1819 r. główną grupę stanowią akta opisujące kondycję finansową i stan posiadania klasztorów. Zazwyczaj tom akt kasacyjnych zawiera: odpis dokumentu kasacyjnego, wykazy kapitałów klasztoru lokowanych na dobrach i wypożyczonych w 1819 r., wykazy zakonników i kleryków, wykaz służby klasztornej, opis zabudowań opactwa, klasztoru, kościoła, inwentarz precjozów i aparatów kościelnych, inwentarz sprzętów i ruchomości, protokół opieczętowania biblioteki, wykaz długów klasztoru, wykaz intrat klasztoru, wykaz funduszków klasztoru, akta dotyczące przywilejów, obligacji i innych papierów związanych z kapitałami, wykaz zaległości należnych klasztorowi, sprawy należnych dziesięcin.